

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

Koller Inez

A Szerb Köztársaság jövője Bosznia-Hercegovinában ... vagy azon kívül?

A Bosznia-Hercegovina túlstrukturált államszerkezetét létrehozó Daytoni Megállapodás olyan nem várt negatív következménnyel is járt, mint az etnikai megosztottság intézményesítettségének megszilárdulása, amely mára a demokratikus folyamatok gátjának bizonyul. Az állam egyik felét alkotó Boszniai Szerb Köztársaság politikai vezetése az elmúlt egy év során nem kis riadalmat keltett mind az ország másik felét alkotó Bosnyák-Horvát Föderáció, mind a nemzetközi közösség számára. Az országrész nyílt ellenállást tanúsított az ország egyesítésére vonatkozó reformtervezetekkel szemben, amelyek Bosznia-Hercegovina európai integrációs jövőjének zálogát jelentik. Sőt mi több, a koszovói válság nem kis hatással volt arra, hogy az országrész lakói elgondolkozzanak azon, vajon valóban Bosznia-Hercegovina részeként, és nem Szerbiával egyesülve folytassák-e tovább. Az ország egész történelmét végigkísérő etnikai heterogenitás elvben alapot szolgáltatathatna egy balkáni multikulturális modell működéséhez, ez azonban egyelőre meghiúsulni látszik ...

A multikulturalizmus Bosznia-Hercegovinában

Némely elméleti gondolkodók szerint az országban valóban jelen van a multikulturalizmus egy formája, amit Dzamal Sokolovic, a Norvégiában élő bosnyák teoretikus „egyesülő multikulturalizmusnak” nevez. Az egyesülő multikulturalizmusban Sokolovic szerint több kulturális identitás létezik, ezek közösen hoznak létre egyet, és mivel egyik identitás sincs abszolút többségben, egyikük sem képes elnyomni, asszimilálni a többit, éppen ellenkezőleg, emiatt e kultúrák nyitottabbak egymás felé és egy közös identitás kialakítása felé. Feltehetjük a kérdést: ha az itt élő népek a multikulturalizmus ilyen magas fokát érték el az évszázadok során, vajon a közöttük jelenlévő feszültség, egymás iránti gyűlölet mégis miért alakult ki? A válasz a nemzetfejlődésben, más néven nacionalizmusban található, amely gátat vet mind a közös identitás kialakításának, mind a többi identitás elfogadásának. Az ottomán megszállás alatt még a muszlim bosnyákok élveztek előnyt a többi népcsoporttal szemben, mégis a szerbek és a horvátok is szövetségeseik voltak. Az osztrák-magyar uralom alatt azonban már a katolikus horvátok voltak kivételezett helyzetben, s osztrákellenes szövetség kötöttet a szerbek és a bosnyákok között, aztán az első Jugoszlávia időszakában az ortodox szerbek ellen szövetkeztek a horvátok és a bosnyákok. A gyűlölet helyébe együttes összefogás lépett a második

világháború alatt, amely ugyan továbbélt a második Jugoszláviában, de ez egycsapásra széthullott 1993-ban a horvátok és a bosnyákok viszonyában (Sokolovic, 2003: 12-14). Ez az „egyesülő multikulturalizmus” tehát, bár évszázadok óta jelen van az ország történetében, törekény érdekközösségeken alapszik, s bármikor felülírhatják a nacionalizmus erősebb impulzusai.

Az állam felépítése

A bosnyákok, horvátok és szerbek között dúló háborúnak az 1995. november 21-én, az egyesült államokbeli Daytonban aláírt békemegállapodás vetett véget. A békemegállapodás egyrészt meghúzta az ország nemzetközi határait, másrészt létrehozott egy multietnikus, demokratikus kormányzatot, amelyet megbízott a külpolitikai, diplomáciai és pénzügyi vezetéssel. Az államon belül két entitást ismert el (az állam felépítése föderatív, de mivel az egyik föderatív egység nevében szerepel a föderáció kifejezés, amely egy további felosztást tartalmaz, a félreértelmességek elkerülése végett a két föderális szintet entitásnak nevezi a szakirodalom), a Bosnyák-Horvát Föderációt és a Boszniai Szerb Köztársaságot. A két entitás mérete nagyjából egyenlő, s mindkettő egyenlő szintű kormányzati hatáskört kapott. Melletük megtalálható még a később, 1999-ben létrehozott Brčko-körzet, amely szintén nemzetközi felügyelet alatt áll. A három államalkotó nép [\[1\]](#) közötti konfliktusok kiújulását megelőzendő az ENSZ létrehozta a Nemzetközi Főmegbízott Hivatalát, és NATO békefenntartó erőket vezényelt az országba, hogy ellenőrizzék a társadalom átalakulásának folyamatát, ez azonban nemcsak az állam önálló működését gátolta azzal, hogy „gyámság” alá helyezte, de a társadalom valós folyamatait, konfliktusait is lefékezte, megszűntetni azonban egyelőre úgy tűnik, nem tudta.

Az állam politikai-irányítási szerkezete rendkívül bonyolult arányossági elven épül fel. Az államfői tisztséget háromtagú elnökség látja el, amelynek reprezentálnia kell mindhárom államalkotó népet. A parlament kétkamarás, felsőházába egyenlő számú – 5 bosnyák, 5 horvát, 5 szerb – képviselőt delegál az alsóház, amelybe 42 képviselő juthat be arányos választás útján, 28 a Bosnyák-Horvát Föderációból, 14 a Szerb Köztársaságból. A Bosnyák-Horvát Föderációt (továbbiakban: Föderáció) az elnök és két alelnöke vezeti, rendelkezik saját parlamenttel, amely szintén kétkamarás; a felsőházba 58 képviselőt – 17 bosnyák, 17 horvát, 17 szerb, 7 egyéb, a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyt – delegál az alsóház, ahová 98 képviselő juthat be többségi választás útján. A Föderáció további 10 kantonra oszlik, ezek mind rendelkeznek saját közigazgatási hatáskörrel. A Boszniai Szerb Köztársaság (továbbiakban: Köztársaság) kivételesen csak egy elnökkel rendelkezik, parlamentje azonban szintén kétkamarás. Az

alsóházba többségi elven 83 képviselőt választanak, s a 2002-es alkotmánymódosításnak köszönhetően van egy 23 tagú felsőháza is, amely 8 bosnyák, 8 horvát, 8 szerb és 4 egyéb nemzetiségű személyből tevődik össze [2] (Európa Tanács, Állami Jelentés, 2004: 16). Végül az 1999-ben létrehozott Brčko-körzet nyolcvanötezer lakosával is működtet parlamentet, vegyes választási elven, 29 képviselővel.

A bonyolult intézményi rendszer két szempontból is hátrányos a demokratikus működésre nézve. Egyrészt nincs átjárhatóság az államalkotó népek között, és párhuzamos társadalmak, párhuzamos politikai intézmények kialakulásához vezet; másrészt a bürokratikus vízfej gazdaságtalan, és túlzott mértékben lassítja a demokrácia intézményeinek működését.

A gyenge központi irányítás mellett két erős entitási szintű vezetés áll és egy háromtagú elnökség. Bár az ország elvileg csatlakozhat az EU-hoz úgyis, ha megtartja két entitását, a kormányzati struktúrán és a felelőségek elosztásán változtatnia kell [3].

Az alkotmánymódosító vita

Az új, független államban az etnikai alapon meghúzott közigazgatási határok nem a multietnikus közeledéshez, hanem az etnikai határok megszilárdulásához vezettek. A nemzetközi közösség véleménye mára azzal módosult a Daytoni Megállapodás tekintetében, hogy az államszerkezet megállapodásban meghatározott formája átstrukturálásra szorul, hogy az hatékonyabbá, működőképesebbé válhasson. Ehhez szükség van a alkotmányos kötelék átgondolására: a demokratikus működés szempontjából a jelenlegi szerkezet egyik legnagyobb hibája, hogy az entitásokra alapozott szabályozások a nemzeti-etnikai csoportokat az egyének kárára ruházzák fel többletjogokkal. Mindkét entitásban gyakorlatilag azonos jogokkal rendelkeznek az adott entításban kisebbségben élő államalkotó népek a többségben lévővel. Az egyik megoldás az lenne, ha lebontanák az entitási szintet. A horvátok nagyon szívesen búcsút mondanának a Föderációnak, mivel saját autonóm entitást szeretnének, a bosnyákok mind a Föderációnak, mind a Köztársaságnak, hogy egy egységes országban élhessenek, a szerbek azonban nagyon jól érzik magukat entitási keretükben, és nem kívánnak változtatni rajta.

Az alkotmánymódosító vita már 2002 óta húzódik, a horvátok indították el a kantonok nagyobb hatalommal való felruházásának céljával; első hivatalos változatát még Wolfgang Petritsch, az ország harmadik nemzetközi főmegbízottja dolgozta ki, de a föderációs parlament nem fogadta el, a szerb köztársaság pedig bár elfogadta, számos módosítást tett hozzá,

amelyeket pedig a nemzetközi közösség nem tudott elfogadni [\[4\]](#). Ez az alkotmány még mindhárom nép egyenlő képviselőjét írta volna elő, mindkét entitás területén.

2007 augusztusában a horvátok újból kezdeményezték az alkotmány reformját. Az egyik legújabb alkotmányos reformtervezet szerint, amely a szarajevói (bosnyák) iskola nevéhez fűződik, és három bosnyák szociáldemokrata politikus vezette elő a központi parlamentben, eltörölné a jelenlegi entitásokat, és helyettük öt földrajzi térséget hozna létre, az elnökségi tagok választását pedig egy országos szintű keretbe helyezné.

A Banja Luka-i (szerb) iskola szerint az alkotmány úgy jó, ahogy most van, hiszen így a Köztársaságnak van saját zászlaja, rendőrsége, hadserege, bíróságai stb. A központi állam erősítésére csak az entitások gyengítése árán kerülhetne sor, sérülnének az „alkotmányos egyenlőségi garanciák”, ezt pedig semmiképp sem akarják. 2007 májusában a köztársaságbeli Független Szociáldemokrata Szövetség az ország föderalizációját kezdeményezte [\[5\]](#), amely folyamatban három föderális államot hoznának létre, a Boszniai Szerb Köztársaságot, Boszniát és Herceg Bosnát. E három föderális állam létrehozásához nem lenne szükség területi változtatásokra a két entitás között, s az ország uniós csatlakozását sem hátráltatná, továbbá a föderális szerkezet lehetővé tenné a régóta húzódó rendőrségi reform megoldását [\[6\]](#). A főbb bosnyák pártok, vagyis a Demokrata Akció Párt és a Bosznia-Hercegovináért Párt azonnal elleneztek a javaslatot, mivel ők inkább az ország szétverésének kísérletét látták a tervezetben.

A berlini alapítású Európai Stabilitási Kezdeményezés szerint a Köztársaságnak, Brčko-körzetnek és a Föderációból létrehozott kantonoknak kellene egyenlő szinten állniuk. A szerbek azonban úgy gondolják, hogy a föderációban feleslegesen hozták létre a tíz kantont, és azokat kellene az entitások helyett eltörölni, hiszen a Daytoni Megállapodásban nem is szerepelnek. E szembenállás miatt a szarajevói iskola tagjai azt várják, hogy a nemzetközi közösség egyszercsak önhatalmúlag megszünteti az Entitásokat.

A két fél közötti ellentétből fakadó problémát tovább fokozza, hogy a nemzetközi közösség szerint az alkotmányos változásról szóló bármilyen döntésnek az ország politikusainak megegyezéséből kell születnie. Ezt hangsúlyozta többször Paddy Ashdown, a negyedik boszniai nemzetközi főmegbízott, Richard Holbrooke, a háborút lezáró tárgyalásokon az Egyesült Államok képviselője és Carl Bildt, a háborút lezáró tárgyalások EU-képviselője (egyben az első boszniai főmegbízott) is. A változást mégis szükségesnek tartják, Daytont pedig csak a háborút lezáró jogi keretnek.

Külpolitikai kontextus

Az ország demokratikus működésének elsődleges gátja maga az eredetileg demokratikus alapelveken nyugvó alkotmány, amely maga is egy nemzetközi békemegállapodás része. De a belső folyamatokat további külpolitikai intézmények, folyamatok is befolyásolják. Egyrészt a délszláv háború hatásai még nem múltak el nyomtalanul, Srebrenica még mindig árnyékot vet a megbékélés folyamatára. Másrészt a szerb országrész, bár nem csatlakozhatott Szerbiához, Montenegró és Koszovó leválása a Szerb Köztársaság és Szerbia számára precedensértékkel bír. A függetlenségi reformról szóló társadalmi vitát is erősen befolyásolja Koszovó státuszának kérdése, Szerbia többször használta fel érvként a Boszniai Szerb Köztársaság státuszának kérdését arra, hogy megtartsa provinciáját. A legutóbbi választások során a választási kampányban és az állami egyeztetések során is többször előfordult már, hogy Milorad Dodik, a Köztársaság miniszterelnöke felemlítette az elszakadás lehetőségét, ezzel rendkívül magas támogatást elérve a szerb választók körében. A kérdést a boszniai szerb vezetőség továbbra is lebegteti, mert bár mind a miniszterelnök, mind a Köztársaság elnöke kijelentette, hogy Koszovó Szerbiától való elszakadása esetén sem kívánnak kilépni a daytoni alkotmányos keretből, az országrész önálló, szuverén országgént viselkedve, a központi állami intézmények kihagyásával kétoldalú megállapodásokat köt Szerbiával [\[7\]](#). Ez egyrészt növeli az országon belüli feszültségeket, másrészt az EU-csatlakozás elé is akadályokat gördít.

A nemzetközi közösség támogatása, amely a Daytoni Megállapodáson alapszik, az euroatlanti integrációt tekinti az ország legmegfelelőbb jövőképeként, s továbbra is a jelenlegi államterülethez ragaszkodik. Az ország emellett több olyan lépést tett már, ami alátámasztja elkötelezettségét az európai integráció mellett, ennek jegyében csatlakozott 44. tagállamként az Európa Tanácshoz 2002-ben [\[8\]](#), ez egy lépéssel közelebb hozta a Stabilizációs és Társulási Egyezményhez, s egyben az európai integrációhoz is. A lépések azonban egyelőre csak araszokban mérhetők. Az igazi áttörés 2007. december elejéig váratott magára, amely egyelőre még csak politikai megállapodás formájában létezik, s az idei év politikai hangulatának van alárendelve.

Az ország politikai törésvonalainak legújabb megjelenési formái

Az ország legújabb politikai törésvonalai a 2006-os általános választás, az évek óta húzódozó rendőrségi reform és az új nemzetközi főmegbízott, Miroslav Lajcak megjelenése által kialakult politikai válság során mutatkoztak meg. A 2006. szeptember végi általános választások

eredményeképp tulajdonképpen 2007. elejétől indult el egy új irányvonalú politikai folyamat, hiszen csak februárban állt fel az új kormány, amely egy év leforgása alatt először a nacionalista vonal erősödését, majd az összpárti konszenzust mutatta fel. Mindkét pólushoz való közelítésben része volt Miroslav Lajcak, újonnan kinevezett nemzetközi főmegbízottnak.

A 2006-os parlamenti választások során a várakozásokkal ellentétben ismét kiújult az etnoklerikális retorika, amely egyértelműen akadályozta a demokratikus átmenet reformjainak meghozatalához szükséges politikai légkör kialakulását. A föderációs parlamenti választásokon a bosnyák vezető párt, a ma már nacionalistának számító Demokrata Akció Párt nyert 26 százalékkal, alig megelőzve a mérsékelteket, viszont a köztársasági parlamenti választásokon 47 százalékot kapott Milorad Dodik pártja, a Független Szociáldemokrata Szövetség [\[9\]](#), amely hasonló ideológiai vándorúton – eredetileg szociáldemokrata, ma már inkább nacionalista – jutott el mai állapotáig, és erőteljesen a szerb entitás megerősítésére épített kampányának köszönhetően bezsebelte a szavazatok közel felét. Az entitások szintjén tehát nem a demokratikus ideológiák, hanem a nemzeti különbségek határozták meg a törésvonalakat. Országos szinten is hasonló tendenciák rajzolódtak ki, bár 2007 nyarán különös elnökválasztásra került sor a három elnökségi tag egyikének halála miatt. Az új elnökségi tag Zeljko Komsic lett, aki bár horvát, a mérsékelt, bosnyák többségű szociáldemokrata párt tagja, ezért számos szavazatot kapott azoktól a bosnyák szavazóktól, akik nem támogatták Haris Silajdzicot, a föderáció jelenleg legnagyobb formátumú, ámde erősen nacionalista bosnyák politikai vezetőjét. A számszerű kisebbségben lévő horvátok többsége azonban nem rá szavazott, így ők nem ismerik el Komsicot. A bosnyákok és horvátok közötti feszültség oka a megreformálásra váró jelenlegi alkotmányban rejlik, amely kimondja, hogy mind a három államalkotó nép részéről kell elnököt állítani a háromtagú elnökségben, ám ezeket entitási szinten kell megoldani. Ez a gyakorlatban annyit jelent, hogy a Föderációban élő szerbek csak bosnyák és horvát képviselőkre szavazhatnak, míg a Köztársaságban élő bosnyákok és horvátok csak szerb képviselőre. A föderációs elnökválasztás esetében a bosnyákok és a horvátok egymás jelöltjeire is szavazhatnak.

Ez az elnökválasztás azonban még mindig nem okozott olyan politikai krízist, mint Miroslav Lajcak megjelenése, akinek végül az Európai Unió – egy megkönnyebbült sóhajjal – a pártok közötti megegyezést és az ország európai integráció felé megtett első nagy lépését köszönheti. Lajcakot [\[10\]](#) júliusban nevezték ki a nemzetközi főmegbízott posztjára, amelyet eredetileg utoljára Christian Schwarz-Scillingnek kellett volna ellátnia, s 2007 júniusában

átadni hatáskörét az ország politikai vezetésének. Az elhúzódó reformok miatt azonban a nemzetközi közösség szükségesnek látta még egy évvel meghosszabbítani a mandátumot. Az Európai Unió 2004-ben ajánlotta fel az ország számára a partneri kapcsolatot, amely később a társult, majd csatlakozó tagsághoz vezethet. A folyamat részeként meghatározott feltételek tartalmazták az ország főbb intézményeinek központosítását, mind a törvényhozás, mind a kormányzás, mind az egyéb területeken. Ezek közül emelkedik ki fontosságában a rendőrségi reform, amely több éves halogatás után indult csak el. Legalábbis jelenleg úgy tűnik, az ország politikai vezetői mind bosnyák, mind szerb oldalról belátták, szükséges konszenzusnak alávetni magukat az integráció reményében.

Mindehhez szükséges volt Miroslav Lajcak megjelenése, aki közvetlen elődjétől eltérően nem elégedett meg a tanácsadói szereppel, mivel személyesen is részt vett a napi politikai események alakításában, de Paddy Ashdownnal ellentétben nem élt vissza hatalmával, bár fenyegetéseiben megjelentek az erre utaló jelek. Mandátumának megkezdésekor szembesült azzal, hogy a reformok elhúzódásának egyik gyakorlati okozója a Daytoni Megállapodásban meghatározott úgynevezett kvórum-kritérium, amely megköveteli, hogy mindhárom államalkotó nép képviselőinek megfelelő arányú részvételével születhessenek csak a kormányzati és törvényhozói döntések. Ezt kihasználva több esetben is előfordult már, hogy a képviselők egyszerűen be sem mentek a szavazásra, így érvényetelenné tették azt. Lajcak leginkább a köztársaságbeli Független Szociáldemokrata Szövetség által delegált kormányfő, Nikola Spiric esetében emelt szót a törvényes kibúvók kihasználása miatt. A szerbek ugyanis, mondhatni, „egészpályás” védekezésként használták a kvórum-kritérium adta „lehetőségeket”, amely minden kétséget kizáróan a Köztársaság legerősebb pártjának legerősebb emberétől, Milorad Dodiktól ered. Lajcak egyéves mandátumát az ország intézményeinek egységesítésének, köztük a rendőrségi reform keresztülvitelének kívánta szentelni, amelynek hatékonyabb működését a kormány és a parlament döntéshozatalában az etnikai alapú szavazási követelmény eltörlésében látta, erre vonatkozó javaslatát azonban merev szembenállás fogadta szerb oldalról, mivel attól tartottak, hogy így lehetővé válik majd, hogy a szerb javaslatokat a muszlim többség mindig le fogja szavazni. Az „egészpályás” védekezés októberben kezdődött meg, ennek részeként a főmegbízott hivatalának megszüntetését javasolták, [\[11\]](#) és visszahívták a köztársaságbeli politikusokat az állami intézmények vezető tisztségeiből, hogy bojkottálják a főmegbízott által benyújtott és a bosnyák többség által megszavazott Miniszterek Tanácsáról és a Parlament működéséről szóló törvényt. A kormány, vagyis a Miniszterek Tanácsának

elnöke, Nikola Spiric is tulajdonképpen ezért mondott le posztjáról, döntésével ellehetetlenítve kormánya működését is.

Lajcak kezdeti aktivitását a rendőrségi reform meghozatalára még a bosnyák vezetők, Haris Silajdzic és Sulejman Tihic is igyekeztek letörni augusztusban, mivel meg kívánta őrizni a jelenlegi rendőrségi struktúrát, vagyis a szerb országrész külön rendőrségét, és nem támogatta az általuk javasolt több multietnikus régió létrehozását [12]. Szeptemberben azonban Lajcak elkezdett az ország elszigetelődésével fenyegetőzni, mivel a reform meghozatalára egyik fél sem nyújtott be javaslatot [13]. A konfliktust tovább bonyolította Milan Jelic, a Köztársaság elnökének szeptember végi halála. Októberben közös reform-javaslatot adott be a bosnyák és szerb vezetés Lajcaknak, de ezt most a főmegbízott dobta vissza [14], mert bár az a kompromisszum-készség jelét viselte, nem felelt meg annak a kritérium-rendszernek, melyet az Európai Unió állított fel. Lajcak ekkor hirdette meg azt az átalakulási folyamatot, mely egy funkcionálisabb államvezetés irányába mutat [15], s az intézkedési csomag első lépéseként a Miniszterek Tanács és a parlament szavazási rendjének megváltoztatását kezdeményezte. Novemberben Lajcak még főmegbízotti posztja megszűnésének ígéretével is előállt arra az esetre, ha a két entitás politikusainak végre sikerül megállapodnia és aláírhatják végre a Stabilitási és Társulási Egyezményt, a szavazási rend megváltoztatására tett szerb kísérleteket azonban sorra visszaverte [16]. A hónap végén végül a kormány eredeti felállásban újra működésbe lépett, azzal, hogy Spiric visszakapta miniszterelnöki posztját, és politikai megállapodás született a rendőrségi reformról, amely magába foglalja az etnikailag elkülönült rendőrségi erők egyesítését, amelyet az EU előfeltételként határozott meg korábban a politikai és gazdasági feltételekben, s az ország előtagsági megállapodást írhatott alá az Európai Unióval [17]. A Stabilitációs és Társulási Egyezmény aláírására 2007. december 4-én került sor [18], amely az első állomás a csatlakozási státusz eléréséhez, a rendőrségi reformtól amellet, hogy EU-előfeltétel volt, a térség stabilizálódását is várják, mivel a biztonsági kérdések jelentősége megnövekedett a koszovói tárgyalások elhúzódó eredménytelensége következtében. Az egyezmény azonban csak akkor lép hatályba, ha a rendőrség egyesítése valóban meg is történik; ezt az ország mindkét felének politikai vezetői 2008 közepére tervezik. Végül a december 9-re kiírt szerb entitási elnökválasztáson a legesélyesebb Rajko Kuzmanovic nyert, az országrész Tudományos Akadémiájának elnöke, egyben a Független Szociáldemokrata Szövetség jelölte [19], megerősítve pártjának pozícióit, és elbizonytalanítva a Föderációt és a nemzetközi közösséget abban, hogy a szerbek valóban komolyan gondolták elhatározásukat a konszenzus mellett. Mindenesetre 2008. még érdekes fordulatokat hozhat Bosznia-Hercegovina életében:

választ adhat arra, hogy vajon valóban sikerül-e véghezvinni a rendőrségi reformot, valóban megkezdődik-e az euroatlanti integráció.

Irodalom

Könyvek, Tanulmánykötetek, Tanulmányok

Chadwick F. A. (2002). Religion as a Peace Tool. The Global Review of Ethnopolitics, Vol. 1. no. 4. 94-109. p.

Djokic, D. (szerk.) (2003). Yugoslavism: Histories of a Failed Idea, 1918-1992. C. Hurst&Co., London

Hajdú, Z. (2004). Bosznia-Hercegovina:államiság és közigazgatási térszervezés. *Balkán Füzetek*, 2. PTE TTK FI K-MBTK, Pécs, 13-29. p.

Ivekovic, I. (2002). Nationalism and the Political Use and Abuse of Religion: the Politicization of Ortodoxy, Catholicism and Islam in Yugoslav Successor States. *Social Compass*, 523-536. p.

Perica, V. (2002). Balkan Idols: Religion and Nationalism in Yugoslav States, Oxford University Press, Oxford

Sokolovic, D. (2003). "The Controversial Balkan Paradigm: Democracy and/or/vs. Multiculturalism", *Quarterly of International Sociology*, ISIG, Gorizia, Italy, Anno XII, N.1/2,

Végh, A. (2004). Bosznia-Hercegovina népességének kérdései 1945-től napjainkig. *Balkán Füzetek*, 2. PTE TTK FI K-MBTK, Pécs, 30-48. p.

Schwarz, Axel –Hergés, Jean Pierre (2005). Intézményesített etnikum – az alapvető nemzeti érdekek esete Bosznia-Hercegovinában, ford. Bosznay Csaba, Kisebbségkutatás 2005/4.

Weboldalak

State Report of Bosnia and Herzegovina (2004) Pursuant to Article 25, Paragraph 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities, http://www.coe.int/t/e/human_rights/minorities/2_framework_convention_%28monitoring%29/

[2. monitoring mechanism/3. state reports and unmik kosovo report/1. first cycle/PDF 1st SR BiH.pdf](#)

CIA Factbook on Bosnia and Herzegovina <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bk.html>

www.setimes.com

[1] A legutóbbi, 2007-es becslés alapján 4,5 millió lakos él Bosznia-Hercegovinában (CIA Factbook, 2007). A bosnyákok a maguk 48 százalékaival alkotják a népesség relatív többségét, a szerbek aránya 37,1 százalék, szintén nagy arányú, a harmadik legnagyobb nemzet a horvát 14,3 százalékkal, míg a fennmaradó 0,6 százalékon osztozik 17 nemzeti és etnikai kisebbség – albán, cseh, lengyel, macedón, magyar, montenegrói, német, olasz, roma, román, ruszin, rutén, szlovák, szlovén, török, ukrán és zsidó (Európa Tanács, Állami Jelentés, 2004: 7).

[2] A négy kisebbségi helyet 1 szlovén, 1 zsidó, 1 ukrán és 1 jugoszláv származású képviselő foglalhatja el.

[3] Az állami szintű intézmények felelnek a külpolitikáért és a külkereskedelemért. A hadügyi reform is folyamatban van, az állami szintű bíróság az entitások közötti bűncselekményekkel foglalkozik, de nincs beleszólása az entitások legfelsőbb bírósági döntéseibe. Van állami szintű határvédelem, de nincs egységes állami rendőrség.

[4] Petritsch Imposes Constitutional Reform in Bosnia 21/04/2002
http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2002/04/020421-IVAN-004

[5] RS's ruling party proposes federalisation of BiH 15/05/2007 http://setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2007/05/15/nb-08

[6] SNSD insists constitutional reform should be based on federal principle, 11/05/2007
http://setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2007/05/11/nb-04

[7] OHR cautions RS against signing annexes to parallel relations accord with Serbia 14/09/2007
http://setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2007/09/14/nb-03

[8] Bosnia -- 44th Country to Join Council of Europe 25/04/2002
http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2002/04/020425-SVETLA-001

[9] Pro-entity politicians stall Bosnia and Herzegovina's EU progress 17/09/2007
http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/articles/2007/09/17/reportage-01

[10] Bosznia-Hercegovina Nemzetközi Főmegbízotti Hivatalát közvetlenül az 1995-ös Daytoni Megállapodás után hozták létre. A Hivatal feladata a megállapodás civil végrehajtásának felügyelete. A főmegbízott és hivatala képviseli a daytoni megállapodást aláíró országokat. Ma már a főmegbízott egyben az Európai Unió különleges

megbízottja is. 2007. február 27-én döntöttek úgy, hogy a főmegbízott mandátumát meghosszabbítják egy évvel, 2008. június 30-ig. Így az eredetileg utolsó főmegbízottnak tervezett Christian Schwarz-Scillinget a szlovák Miroslav Lajcak váltotta fel a fennmaradó egy évre.

Mind a hat eddigi főmegbízott EU tagállamból érkezett. Elsőként a korábbi svéd miniszterelnököt, Carl Bildtet nevezték ki (1995-1997), aki az egyik legbefolyásosabb nemzetközi közvetítőként dolgozott a Balkán-konfliktus idején mint az EU különleges megbízottja a volt-Jugoszláviában, valamint ő volt a Daytoni Békekonferencia egyik társelnöke. Őt a spanyol Carlos Westendorp, korábbi külügyminiszter (1997-1999) követte. Utána következett az osztrák Wolfgang Petritsch (1999-2002), aki főként elméleti, szerzői munkásságával járult hozzá a térség problémáinak megértéséhez. De diplomataként is számos tapasztalatot szerzett a térségben, 1997-től Ausztria nagykövete volt a Jugoszláv Föderális Köztársaságban, 1998-1999 között az EU különleges megbízottjaként szolgált Koszovóban, s ő volt a fő közvetítő az 1999. márciusi Rambouillet-i és párizsi béketárgyalások során Koszovo és Szerbia között. Majd következett Paddy Ashdown (2002-2006) az Egyesült Királyságból, aki korábban brit parlamenti képviselő volt, s a Liberál-Demokraták vezetője többéves tanácsadói tapasztalattal a térség nemzetközi intervenciójában, elsősorban a szervezett bűnözés megelőzésének visszaszorításában és a háborús bűnösök bíróság elé állításában játszott szerepet, szemtanúként Slobodan Milosevics perében is kihallgatták. Működése során a „Bosznia Alkirálya” gúnynevet érdemelte ki, elsősorban a boszniai szerbek részéről, mivel hatalmát felhasználva igyekezett befolyásolni a törvényhozást, elbocsátott több megválasztott képviselőt. Őt a német diplomata, Christian Schwarz-Schilling (2006-2007) követte, akit a bosnyák és szerb elnökök jelöltek a posztra, elődjétől eltérően inkább tanácsadói szerepet vállalt magára, s elemzők szerint nem is sikerült a háborús anarchiából a stabilitás felé fordítania az országot. Végül utolsóként a szlovák Miroslav Lajcakot nevezték ki a posztra 2007. július 1-jén. Lajcak korábban a szlovák külügyminisztérium politikai ügyek általános igazgatója volt. Montenegró függetlenedése során játszott fontos közvetítői szerepet Javier Solana oldalán, s ő felügyelte a függetlenségi népszavazást is. Ezt megelőzően Szlovákia nagykövete volt Szerbia-Montenegróban, Albániában és Macedóniában.

[11] Dodik says RS parliament will take further measures to protect interests 24/10/2007
http://setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2007/10/24/nb-07

[12] Bosniak leaders reject Lajcak's proposed police reforms, 31/08/2007
http://setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2007/08/31/nb-06

[13] Lajcak: integration or isolation is the choice facing BiH this autumn, 07/09/2007
http://setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2007/09/07/nb-03

[14] High Representative to BiH rejects Silajdzic-Dodik police reform deal, 05/10/2007
http://setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2007/10/05/nb-01

[15] Lajcak announces steps to strengthen BiH institutions 19/10/2007 http://setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2007/10/19/feature-02

[16] OHR says RS's proposal to change Lajcak's decision unacceptable 11/11/2007
http://setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2007/11/11/nb-05

[17] Bosnia begins long journey to EU <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7126071.stm>

[18] Bosnia moves closer to EU membership 05/12/2007 <http://www.euractiv.com/en/enlargement/bosnia-moves-closer-eu-membership/article-168869>

[19] RS ruling party nominates Kuzmanovic for president 22/10/2007 http://setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2007/10/22/nb-04